गोंडवाना विद्यापीठ गडचिरोली

आदिवासी अध्यासन केंद्र

सात दिवसीय राष्ट्रीय कार्यशाळा

'गोंडी-माडिया शब्दकोश संकलन '

८ -१४ जानेवारी २०२४

स्थळ:सभागृह, जुने प्रशासकीय भवन, गोंडवाना विद्यापीठ गडचिरोली

कार्यशाळा

गोंडवाना विद्यापीठ गडचिरोली, आदिवासी अध्यासन केंद्रातर्फे ८ ते १४ जानेवारी २०२४ या कालावधीत गोंडी-माडिया शब्दसंग्रह आणि भाषा संहिताकरण या विषयावर सात दिवसीय राष्ट्रीय कार्यशाळा आयोजित करण्यात येणार आहे. यामध्ये मध्य प्रदेश, छत्तीसगड, तेलंगणा आणि महाराष्ट्रातील गोंडी-माडिया भाषेतील तज्ञ यांचे मार्गदर्शन व गोंडी-माडिया शब्दसंकलन यावर वैचारिक मंथन करून गोंडी-माडिया शब्धकोश निर्मिती च्या दृष्टीने हि कार्यशाळा महत्वाची भुमिका पार पाडील.राज्यघटनेच्या आठव्या अनुसूचीमध्ये सूचीबद्ध केलेल्या अनेक अधिकृत भाषांपेक्षा गोंडीमध्ये अधिक भाषिक आहेत. अनेक लोक भाषा बोलत असूनही, गोंडी युनेस्कोच्या जागतिक भाषांच्या एटलस इन डेंजरमध्ये 'असुरक्षित' श्रेणीत आहे. सदर कार्यशाळा हि गोंडी-माडियाचे भाषेचे जतन आणि प्रमाणीकरण करण्याचा उपक्रम आहे.

कार्यशाळेची उद्दिष्टे

- भाषा तज्ञांना विचार आणि ज्ञान सामायिक करण्यासाठी व्यासपीठ प्रदान करणे
- गोंडी-माडिया भाषेचे प्रमाणीकरण करणे.
- आदिवासी भाषा आणि संस्कृतीचे जतन करणे.
- गोंडी-माडिया भाषेचे प्रमाणित आणि शब्दकोश तयार करणे.

अधिक माहिती करिता संपर्क ⟶ www.unigug.ac.in

गोंडवाना विद्यापीठ, गडचिरोली हे महाराष्ट्र सार्वजनिक विद्यापीठ अधिनियम 2016 अंतर्गत स्थापन झालेले राज्य विद्यापीठ आहे. चंद्रपूर आणि गडचिरोली परिक्षेत्रातील समुदायाच्या शैक्षणिक गरजा गोंडवाना विद्यापीठ पूर्ण करते. भौगोलिकदृष्ट्या देशाच्या केंद्रस्थानी असलेल्या गडचिरोली आणि चंद्रपूर या आर्थिकदृष्ट्या सामाजिक व सांस्कृतिकदृष्ट्या मागासलेल्या जिल्ह्यांच्या आशा-आकांक्षा पूर्ण करण्यासाठी गोंडवाना विद्यापीठाची संकल्पना आणि स्थापना करण्यात आली आहे. गोंडवाना विद्यापीठ क्षेत्राच्या GER मध्ये वाढ करून या समस्यांचे निराकरण करण्यासाठी सर्वोत्कृष्ट प्रयत्न करत आहे. या भागात आदिवासींचे प्राबल्य आहे (36% लोकसंख्या) त्यामुळे आदिवासी सांस्कृतिक आणि आदिवासी वारसा शिकण्याच्या भरपूर संधी आहेत.विद्यापीठाने हाती घेतलेल्या काही उपाययोजना आहेत;

- विद्यापीठाच्या कॅम्पसमधील सर्व पीजी विद्यार्थ्यांना मोफत शिक्षण.
- विद्यापीठाच्या कॅम्पसमधील सर्व विद्यार्थ्यांसाठी मोफत वसतिगृहाची सुविधा.
- गौण वनोपजावर ग्रामसभांचे प्रशिक्षण (एकल).
- मॉडेल डिग्री कॉलेजमध्ये रोजगाराभिमुख कार्यक्रमांची ओळख.
- तरुणांना बांबू आणि संबंधित तंत्रज्ञानाचे प्रशिक्षण.
- उद्योजकतेसाठी समुदायाचे प्रशिक्षण .
- गोंडी भाषिक कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक.
- विद्यापीठ आपल्या गावात

आदिवासी अध्यासन केंद्र

आदिवासी परंपरा आणि महाराष्ट्रातील लोकांचा व्यापक अभ्यास करण्यासाठी आदिवासी अभ्यास केंद्र (TSC) ची स्थापना 1.9.2023 रोजी करण्यात आली. आदिवासी अभ्यास केंद्राची स्थापना ही आदिवासी समुदायांशी संबंधित समकालीन समस्यांना त्यांच्या सर्वांगीण विकास आणि कल्याणासाठी वर्तमान आणि भविष्यातील प्रगतीसाठी आणि संबोधित करण्यासाठी एक परिवर्तनकारी पाऊल आहे. TSC ची स्थापना करण्याचे उद्दिष्ट संपूर्ण भारतीय इतिहासातील आदिवासी वीरांची भूमिका आणि योगदान अधोरेखित करणे आणि भारताच्या स्वातंत्र्याच्या लढ्यात अनेक न ऐकलेल्या आदिवासी नेत्यांच्या प्रयत्नांना प्रकाशात आणणे आहे.आदिवासी अध्यासन केंद्र मध्य भारतातील विशेषत: गडचिरोली आणि चंद्रपूरमध्ये अनुसूचित जमातींशी संबंधित समस्या आणि समस्यांवर संशोधन अभ्यास, क्षमता-निर्माण उपक्रम आणि प्रकाशन हाती घेते. हे केंद्र आदिवासींचा मौखिक इतिहास, आदिवासी हक्क, गोटूल आणि शिक्षण, ग्राम वास्तुकला आणि अभ्यास, ओळख, समाजातील उपेक्षित घटकांचा समावेश आणि अनुसूचित जमातींसाठी घटनात्मक तरतुदी, महिला सक्षमीकरण, या क्षेत्रामध्ये संशोधनाचे कार्य करीत आहे. आदिवासी लोकगीते आणि वाद्ये, भाषा,साहित्य व सांस्कृतिक ऐतिहासिक आणि मूळ मौखिक इतिहास जतन करणे आदिवासी अध्यासन केंद्राचा मुख्य उद्देश आहे.

ध्येय

- आदिवासी सांस्कृतिक परंपरा, भाषा आणि सामाजिक-आर्थिक अस्मिता जपणे.
- आदिवासी साहित्य निर्मितीला प्रोत्साहन देणे, आदिवासी लेखकांना त्यांचे साहित्य प्रकाशित करण्यासाठी प्रोत्साहन देणे.
- विविध कार्यक्रमांच्या माध्यमातून आदिवासी संस्कृती, आदिवासी लोकगीते, लोकनृत्य, लोकसंगीत यांचा प्रसार करणे.
- संशोधन आणि मूल्यमापन अभ्यास आयोजित करण्यासाठी: केंद्र आदिवासींच्या सामाजिक-आर्थिक, सांस्कृतिक, भाषा आणि जीवनावर आवश्यक संशोधन कार्य आणि सर्वेक्षण करेल.
- आदिवासी अध्यासन केंद्र महाराष्ट्रातील आदिवासी सांस्कृतिक परंपरांचे दस्तऐवजीकरण करण्यासाठी उपाययोजना करेल.
- आदिवासी अध्यासन केंद्र गोंडी आणि माडिया भाषा आणि साहित्याच्या जतनामध्ये महत्त्वपूर्ण भूमिका बजावणे आहे

गोंडवाना विद्यापीठ गडचिरोली

आदिवासी अध्यासन केंद्र

सात दिवसीय राष्ट्रीय कार्यशाळा

'गोंडी-माडिया शब्दकोश संकलन'

८ -१४ जानेवारी २०२४

कार्यशाळेचे स्वरूप आणि व्याप्ती

गोंडी आणि माडिया या देशातील महत्त्वाच्या आणि सर्वात जुन्या आदिवासी भाषा आहेत. आधुनिकीकरण आणि सांस्कृतिक परिवर्तनाचा परिणाम म्हणून, सध्या गोंडवाना प्रदेशातील या भाषांना आव्हानात्मक परिस्थितीचा सामना करावा लागत आहे. अभ्यासानुसार, देशातील 12 दशलक्ष गोंड समुदायपैकी केवळ 2.7 दशलक्ष लोकांना या भाषा कशा वाचायच्या आणि लिहाव्यात हे माहित आहे. भाषेच्या मर्यादित वापराने या भाषांची वाढ खुंटलेली आहे. यामुळे अनेक आदिवासी मुलांचे शैक्षणिक गळतीचे प्रमाण तीव्र झाले आहे.

नुकत्याच सादर झालेल्या भाषा तंत्रज्ञानाने जगात मोठा प्रभाव पाडला आहे ज्यामुळे गोंडी आणि माडिया सारख्या भाषांना केवळ टिकून राहण्याचीच नाही तर डिजिटल जगात भरभराटीची संधी मिळाली आहे. यामुळे गोंडी भाषिक भागातील आदिवासींना, दुर्गम भागात राहणाऱ्या लोकांना जवळ आणून, स्पीकर्सना डिजिटल जगात आणण्यासाठी, एक मानक शब्दकोश बनवण्याचा प्रयत्न करून आदिवासीची शैक्षणिक व प्रशासनिक स्थिती सुधारेल.

गोंडवाना विद्यापीठ गडचिरोलीने हे काम पूर्ण करण्यासाठी महाराष्ट्र, शेजारील तेलंगणा, आंध्र प्रदेश आणि छत्तीसगड या राज्यांतील तज्ञांच्या मदतीने गोंडी शब्दांच्या संग्रहावर पुढाकार घेऊन सात दिवसांची राष्ट्रीय कार्यशाळा आयोजित करण्याचा ठरविले आहे. त्यानंतर, मध्य भारतातील विविध क्षेत्रांतील संग्रह Central Institute of Indian Languages (CIIL) मैसुर ला सहा मध्य भारतीय राज्यांमध्ये बोलल्या जाणाऱ्या सर्व बोलीतील शब्दांच्या आधुनिक मानक शब्दकोशात रूपांतरित करण्यासाठी दिला जाईल यामध्ये सी.जी.नेट, स्वरा सोसायटी छत्तीसगड समन्वयाचे कार्य पार पाडणार आहे.

यूएसए (voxlab.ai) मधील मायक्रोसॉफ्ट रिसर्च आणि व्हॉक्स लॅबद्वारे 'प्रो बोनो' शब्द संकलन कार्यासाठी दोन मोबाइल Ap. तयार करण्याचा प्रस्ताव आहे. छत्तीसगडमधील इंटरनॅशनल इन्स्टिट्यूट ऑफ इन्फॉर्मेशन टेक्नॉलॉजी नया रायपूर देखील या प्रयत्नांना तांत्रिकदृष्ट्या मदत करत आहे. सेंट्रल इन्स्टिट्यूट ऑफ इंडियन लँग्वेजेस म्हैसूर, पंडित रविशंकर विद्यापीठ रायपूर छत्तीसगड आणि गोंडवाना विद्यापीठ, गडचिरोली, महाराष्ट्र येथे कार्यशाळेत संकलित केलेल्या शब्दांमधून एक मानक शब्दकोश तयार करण्यास मदत करेल.

पंडित रविशंकर विद्यापीठ, रायपूर, छत्तीसगड आणि गोंडवाना विधापीठ, गडचिरोली, महाराष्ट्र आणि मध्य भारतातील गोंडी भाषा तज्ञ यांच्या संयुक्त प्रयत्नातून कार्यशाळेचे मानक शब्दकोष असेल. हे प्रयत्न 2014 मध्ये भारत सरकारच्या सांस्कृतिक मंत्रालयाच्या पाठिंब्याने सुरू झालेल्या गोंडी भाषेच्या पुनरुज्जीवनाच्या प्रयत्नांचा एक महत्वाचा भाग म्हणुन कार्यशाळा आयोजन केले आहे.

डॉ.प्रशान्त बोकारे
मा.कुलगुरु
गोंडवाना विद्यापीठ, गडचिरोली

डॉ. श्रीराम कावळे
मा.प्र-कुलगुरु
गोंडवाना विद्यापीठ, गडचिरोली

डॉ. अनिल हिरेखण
मा.कुलसचिव
गोंडवाना विद्यापीठ, गडचिरोली

समन्वयक

डॉ. वैभव मसराम, समन्वयक, आदिवासी अध्यासन केंद्र, गो.वि.गडचिरोली
डॉ. नरेश मडावी, सहाय्यक प्राध्यापक, पदव्युत्तर शैक्षणिक इतिहास विभाग

सह -समन्वयक

डॉ. विवेक जोशी, विभाग प्रमुख, पदव्युत्तर शैक्षणिक इंग्रजी विभाग
डॉ. नंदकिशोर मने, विभाग प्रमुख, पदव्युत्तर शैक्षणिक इतिहास विभाग
डॉ.प्रिया गेडाम, सहाय्यक प्राध्यापक,पदव्युत्तर शैक्षणिक वाणिज्य विभाग

नोंदणी व निवास व्यवस्था सह-समन्वयक

श्री. प्रवीण गिरडकर (आ.सं.प्र.स) -९९२३४८०५२५
श्री. प्रमोद उईके (आ.सं.प्र.स) -७९७२९७४०७१
श्री. संजय पोरेटी (आ.सं.प्र.स) - ९३२५६८१७२२

अधिक माहिती करीता संपर्क

डॉ. वैभव मसराम, समन्वयक, आदिवासी अध्यासन केंद्र, गोंडवाना विद्यापीठ गडचिरोली
संपर्क -९९२३३५९१२६
Email - tribalstudiescenter@unigug.ac.in